

Za Ivanem Rullerem

Ještě na počátku března byl spatřen, jak přicházel na brněnský magistrát projednat další postup svého posledního vítězného soutěžního urbanistického projektu na řešení nábřeží Svatky. Až do posledních dnů projektoval, účastnil se diskusí k aktuálním problémům oboru a neúnavně organizoval výstavy a společenská setkání. Proto jsme s ním ještě nadlouho počítali. 25. března však Ivan Ruller, spiritus agens architektonického a výtvarného dění v Brně, náhle odešel...

Narodil se 17. listopadu 1926 a do svých devíti let vyrůstal na Pellicově ulici, než jeho otec – Čeněk Ruller, stavitel výstavní kolonie Nový dům, dokončil stavbu činžovní vily na Kalvodově ulici v Masarykově čtvrti, kde pak prožil zbytek svého dramatického života. Po bezstarostném dětství ve třicátých letech následovala doba okupace za gymnaziálních studií, zakončených krátce před maturitou nasazením do královopolského průmyslu. Po osvobození patřil k oněm prvním pěti stovkám studentů šesti válečných ročníků, kteří najednou složili imatrikulační slib na brněnské technice na schodišti dnešní stavební fakulty do rukou posledního předválečného a prvního poválečného rektora Jaroslava Syřiště.

Doba studií v druhé polovině čtyřicátých let byla šťastným obdobím, které prožil pod vedením vynikajících profesorů Bohuslava Fuchse, Bedřicha Rozehnal a Jaromíra Krejčara, byla spojená s ledasjakou taškařicí: např. když spolužák a kamarád Jaromír Sirotek, oděný do britské uniformy, protože jiných šatů po návratu z Anglie neměl, vyhodil z budovy bývalé německé techniky psací stroj, který dopadl hlídkujícímu policistovi právě pod nos. Děkan Jiří Kroha však poté policii s ohledem na nedotknutelnost akademické půdy z budovy rezolutně vykázal...

Především to však byla doba spolupráce v ateliéru Bedřicha Rozehnal na řadě projektů moravských nemocnic, včetně dětské nemocnice v Černých Polích a bohužel již nerealizovaných velkorysých univerzitních areálů s klinikami v Brně-Bohunicích a v Bratislavě, na nichž získával cenné zkušenosti.

V padesátých letech po většinu času zůstal věrný svým profesorům Rozehnalovi, Fuchsovi a Kopřivovi, s nimiž úzce spolupracoval až do doby jejich ostudného vyhození stranicky dosazeným rektorem Vladimírem Medunou, a zároveň s kamarády Zdeňkem Řihákem a Jaromírem Sirotkem obesílal četné architektonické soutěže, včetně Náměstí národů v Ženevě, kde získali odměnu, nebo na radnici v Torontu. Posléze se stal ve Stavoprojektu členem kolektivu, který dokončoval návrh Janáčkova divadla – zejména jeho interiérů.

Na počátku šedesátých let získal první ceny v urbanistické soutěži na třicetitisícové sídliště v Brně-Lesnė (s Radko Černým a Mojmírem Kyselkou ml.) a s kolektivem Stavoprojektu (Oplátek, Zavřel, Písařík, Pokorová) na kulturní dům ve Žďáru nad Sázavou, aby po dokončení stavby Janáčkova divadla přešel do Chemoprojektu, kde mu ředitel Petráček umožnil v roce 1965 pětiměsíční stáž v Paříži. Tam na něj dýchla svoboda, byl konfrontován s francouzským brutalismem a zúčastnil se i pohřbu Le Corbusiera. Tuto zkušenost pak zúročil v přicházející době pražského jara. Postavil v novém duchu učiliště Slovnaftu v Bratislavě a jako komorní ukázkou brutalismu půvabnou vilku ředitele Petráčka v druhém plánu zahrady na Preslově ulici. Zároveň se stal předsedou brněnské pobočky Svazu architektů a členem Skupiny Q, a z této pozice se energicky zasažoval o nápravu poměrů v architektuře a výtvarném umění.

Přechod do Brnoprojektu vedl k návrhu a realizaci jeho nejvýznamnější stavby – administrativní budovy Ingstavu na Vídeňské ulici. Protáhlý hranol s dvojitým odvětraným skleněným pláštěm skrývá plně klimatizované prostory velkoprostorových kanceláří, na které navazuje zděný přístavek na východním průčelí s komunikačním jádrem, toaletami a šatnami. Lapidární architektonický výraz v kombinaci proskleného pláště s pohledovým betonem a výtvarnými doplňky v exteriéru i interiéru činí z této stavby jeden z nejvýznamnějších dokladů ohlasu brutalismu u nás.

Mezitím však přišla invaze 21. srpna 1968 a následná normalizace. Ivan Ruller byl členem užšího svobodně zvoleného vedení Svazu architektů z doby pražského jara, které v roce 1970 nepodlehlo politickému tlaku a tak došlo k rozpuštění svazu násilným dekretem Ministerstva vnitra. V důsledku toho se ocitl v pozici „persona non grata“ až do sametové revoluce. Když byl odstraněn i ze zaměstnání v Brnoprojektu, zbývala mu jen činnost výtvarníka na volné noze, kdy vytvořil řadu interiérů ve spolupráci s výtvarnými umělci obdobného smýšlení z Prahy i z Brna. Některé z těchto prací lze doslova pokládat za galerie tehdy neoficiálního českého současného umění. Z tohoto období je například obřadní síň hřbitova v Brně-Židenicích. Vedle toho podporoval alternativní politické aktivity, které pak vyústily v sametovou revoluci na podzim 1989.

Ivan Ruller byl v roce 1990 zvolen děkanem Fakulty architektury VUT, kterou pak čtyři roky rozvážně vedl a reformoval. V této době jsme se obzvláště sblížili a mohu s odstupem konstatovat, že vztahy mezi brněnskou a pražskou fakultou nebyly nikdy užší, než právě tehdy. Společným dlouholetým úsilím se nám podařilo vrátit do novely vysokoškolského zákona titul Ing. arch. pro absolventy oborů architektura a urbanismus, který byl v roce 1990 ze zákona odstraněn. Ivan Ruller však nebyl žádným administrativním děkanem, nýbrž tvůrcem, který i tehdy projektoval, soutěžil a stavěl, a k této činnosti se vrátil naplno i v posledním čtvrtstoletí. Architekturu chápal a produkoval v celé šíři oboru, od návrhu malého památníku nebo nábytku, přes solitérní stavby až po velké urbanistické úkoly. Dokumentují to stovky architektonických děl na Moravě, v Čechách i na Slovensku, kterými obohatil naši architektonickou kulturu, z nichž mnoho z nich vzniklo v době, kdy si jiní užívají odpočinku. Nakonec se dočkal i uznání udělením zlaté medaile VUT v Brně, ceny města Brna, ceny Obce architektů za celoživotní dílo, medaile Za zásluhy o stát II. stupně v oblasti umění, ceny Vladimíra Karfíka a zvolením za člena Saské akademie umění v Drážďanech.

Ivan Ruller představoval příklad architekta s velkou osobní integritou, odvahou, energií, vůlí i humorem a jednu z nejvýznačnějších postav brněnského výtvarného života od druhé světové války. Budeme na něj s úctou vzpomínat.

Vladimír Šlapeta